

4. Мулькиет ялгъамаларында *и* сеси озь йотлашкъан созукъ сесине чевирилир: *сой-меним союм*. Хаберлик ялгъамаларында бу адисе козетильмей: *мен сойым*. Бойлеликнен, чешит мешгулиетлер иле юкъарыдаки имля къаиделери пекитилип, талебелерге хаберлик ве мулькиет ялгъамаларыны бири-биринден фаркъламакъ огретильсе, оджанынъ иши семерели олур.

Нетиджелер. Имля къаиделерини, анълылыкъ эсасына янашып, менимсетмели. Бу вазифени беджермек ичюн, оджа ашагъыдаки тертипте чалышмалы: огретильген къаиделер къыскъа, саде, анълайышлы олмалылар; исимлерде мулькиет ве хаберлик ялгъамаларынынъ имлясыны анълаткъанда, ялгъамаларнынъ семантик, яни мана хусусиетлерини изаламалы.

Къулланылгъан эдебият:

1. Меметов А. Земаневий къырыгъатар тили : алий окъув юртлары талебелери ичюн дерслик / А. Меметов. – Симферополь : Къырымдевокъувпеднешир, 2006. – 320 с.
2. Муллина Р. Татар тили дерслиги. Грамматика ве орфография : башлангъыч мектеп ичюн дерслик / Р. Муллина. – Акъмесджит : Къырым АССР девлет нешрияты, 1940. – 132с.
3. Алиева Л. А. Къырымтатар тилини огретюв усулшынаслыгъы : алий окъув юрт талебелери ичюн дерслик / Л. А. Алиева. – Симферополь : Къырымдевокъувпеднешир, 1998. – 128 с.
4. Алиева Л. А. Ана тили оджалары ичюн методик къулланма : алий окъув юртлары талебелери ве оджалар ичюн къулланма / Л. А. Алиева. – Симферополь : Къырымдевокъувпеднешир, 1997 – 86 с.
5. Алиева Л. А. Къырымтатар тили (фонетика, орфография, фразеология) : алий окъув юртлары талебелери ичюн къулланма / Л. А. Алиева, Э. С. Акъмоллаев; Къырым илим ве тасиль назирлиги. – Симферополь : Къырымдевокъувпеднешир, 1998. – 96 с.
6. Алиева Л. А. Иптидай метепте къырымтатар тилини огретюв меселелери / Л. А. Алиева // Учёные записки ТНУ. – 2005. – Т. 18 (57). – № 3. – С. 49-52. – (Филология).
7. Велиулаева А. Къырымтатар тили ве эдебияты боюнджа мектеп программасы / А. Велиулаева, Л. А. Алиева, А. М. Яева; Украина илим ве тасиль назирлиги. – Симферополь : Къырымдевокъувпеднешир, 2003. – 176 с.
8. Меметов А. М. Къырымтатар тили : 6-нджы сыныф талебелери ичюн дерслик / А. Меметов, Л. А. Алиева, И. А. Меметов; Украина илим ве тасиль назирлиги. – Симферополь : Къырымдевокъувпеднешир, 2006. – 176 с.
9. Алиева Л. А. Ана тили : 4-юнджи сыныф талебелери ичюн дерслик / Л. А. Алиева, М. У. Умеров; Украина илим ве тасиль назирлиги. – Симферополь : Къырымдевокъувпеднешир, 2007. – 180 с.

Бакуліна Н.В.

УДК 373.3.016:811.411.16'08

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДБОРУ МОВНИХ ОДИНИЦЬ ФОНОЛОГІЧНОГО РІВНЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ МОВИ ІВРИТ

Постановка проблеми. Курс мова іврит є одним з мовних курсів, який запроваджується у школах з українською мовою навчання як окремий предмет, починаючи з 1 класу. Незважаючи на те, що для єврейських дітей мова іврит є мовою роду, на початок шкільного навчання вони нею не володіють або майже не володіють. Крім цього, мову іврит вивчають українські учні – представники різних національностей, для яких ця мова є нерідною та новою. Тому основою методики її викладання мають стати концептуальні засади навчання нерідної (другої та іноземної) мови. Особливої уваги потребує проблема засвоєння мови на початковому етапі навчання, адже в цей період закладаються основи розвитку мовленнєвих, мовних, соціо та лінгвокультурних та ключових компетенцій. Цей етап пов'язаний з найбільш елементарними формами мови та мовлення, необхідними та достатніми для елементарного спілкування. Однак, саме ці форми щодо навчання мови іврит залишаються не виявленими, не описаними та не розробленими. Відповідно без представлення цього аспекту не можливо науково обґрунтувати та визначити зміст і методи навчання як на початковому, так і на подальших етапах засвоєння мови.

Аналіз останніх досліджень Окремі аспекти зазначеної проблеми, безумовно, вже розроблені у лінгвістичній та лінгводидактичній літературі. Так, досліджувана проблема ґрунтується на основах зіставного мовознавства, зокрема на дослідженнях контрастивної фонетики, які розкрито у роботах відомих українських мовознавців М. П. Кочергана [1], О. Е. Левицького [2] та ін... Лінгвістичні особливості типології складоподілу мови іврит висвітлено в окремих статтях та працях вітчизняних та зарубіжних лінгвістів – А. Ю. Айхенвальд [3], Л. Зелігера [4], Т. О. Ламбдіна [5] та ін.. Лінгводидактичні особливості навчання мовам, зокрема специфіка початкового етапу, представлена у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти [6]. Проблеми початкового навчання російської мови як іноземної розглянуто у роботах О. О. Миролубова, Е. Ю. Сосенко [7], Г. І. Дергачової, О. С. Кузьміної, Н. І. Малашенко [8], Н. С. Власової [9] та інших. Науково-методичний аналіз проблем навчання російської мови як нерідної, зокрема проблеми відбору мовного матеріалу для початкового навчання, представлено в монографії Н. М. Шанського та Н. З. Бакєєвої [10]. Одним з вихідних положень щодо представлення мовного матеріалу на початковому етапі вони виділяли «елементарну мову», яка в методичних цілях має складатися з елементарних мовних одиниць всіх мовних рівнів. Розглядаючи перший (звуковий,

фонологічний) рівень, вони виділяли елементарну звукову одиницю, якою є склад. Адже, саме склад є одиницею сегментації усного мовлення, яке в свою чергу є основним видом мовленнєвої діяльності на початковому етапі. Також для виявлення частотного та тематично необхідного словника нами було проаналізовано чинні підручники, довідкову та художню літературу з початкового навчання мови іврит.

Мета та завдання. *Метою* цієї статті є визначення особливостей відбору мовних одиниць фонологічного рівня на початковому етапі навчання мови іврит. Виходячи з даної мети, необхідно вирішити наступні **завдання**: визначити особливості початкового етапу навчання мови іврит, виявити елементарну звукову одиницю на фонологічному рівні, проаналізувати типологію складоподілу мови іврит у зіставленні з українською мовою та виділити елементарні у звуковому відношенні мовні одиниці, які як в лінгвістичному, так і в методичному плані найбільш доцільні для навчання.

Основна частина. У вітчизняній та зарубіжній методичній літературі початковий етап навчання розглядається як початковий рівень володіння мовою. У лінгводидактиці його визначають як цикл або період навчання, який забезпечує виконання кінцевої мети навчання на самому елементарному рівні, тобто можливість спілкування у вибраній формі, у вибраному колі ситуацій обраної сфери спілкування. Так, у США (1982 р.), а в подальшому в Європі початковий рівень володіння мовою визначався як рівень «виживання» («survival»). Американська асоціація викладачів іноземних мов (ACTFL) визначала його як рівень «початкової орієнтації в мові». У Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти цей рівень називають «елементарний користувач», перший етап якого визначають як інтродуктивний рівень або «формальне володіння» (за Уїлкінсоном, 1978) та «відкриттям» (за Трімом, 1978) [6, 23]. У шкільному навчанні цей рівень відповідає 1 та 2 класам [6, 32].

Початковий етап навчання вимагає специфічної форми представлення мовного матеріалу, що в лінгводидактиці визначається як «елементарна мова» [10, 89]. В процесі виявлення елементарної мови іврит в методичних цілях необхідно відібрати матеріал на всіх мовних рівнях – мовному, лексико-семантичному та граматичному. Для цього потрібно виділити елементарні мовні одиниці. В першу чергу це стосується мовних одиниць на звуковому (фонологічному) рівні, адже саме цей рівень містить явний набір одиниць (всіх фонем), які можна точно описати. Тому в якості елементарної звукової одиниці мови іврит розглядатиметься склад V (голосний звук) та відповідно відкритий склад CV (приголосний + голосний) як його елементарний розповсюджувач, від якого можна перейти до закритого складу (слову) CVC та до слова CVCV з наголосом на передостанньому або останньому складі.

Взагалі, проблема сутності складу та складової межі є однією з центральних проблем фонетики. Зазвичай, у лінгвістиці склад визначають з двох позицій: фізіологічної та акустичної. З точки зору фізіологічної склад являє собою звук або декілька звуків, які вимовляються окремим поштовхом видихального повітря. З акустичного боку – це звуковий відрізок мовлення, в якому один звук виділяється найбільшою звучністю у порівнянні з сусідніми звуками [2, 75].

За своєю структурою склади поділяються на відкриті (закінчуються складотворчим звуком) та закриті (закінчуються нескладотворчим звуком), наголошені та ненаголошені. Відкриті та закриті склади розрізняються за структурою, а наголошені та ненаголошені склади - не розрізняються. Хоча, на думку О. Ю. Айхенвальд, «рефлекси відмінностей між наголошеними та ненаголошеними складами, які існували у давньоєврейській мові, збереглися в сучасному івриті у формі альтернацій.» [3, 29].

Американський лінгвіст Томас О. Ламбдін стверджував, що у давньоєврейській мові можливі лише два типи складів: відкриті склади, які мають структуру «приголосний + голосний» та закриті склади, які мають структуру «приголосний + голосний + приголосний» [5, 36]. Він наголошував, що склад, та в свою чергу й слово, «не може: починатися з голосного (єдиний виняток: сполучник ׀ wə «та» інколи має форму ׀ ū); починатися з двох та більше приголосних (виняток – форми жіночого роду числівника «два»: ׀׀׀׀׀׀ ayim, ׀׀׀׀׀׀ šte «дві»); закінчуватися на два та більше приголосних (за деяким виключенням).»

Для визначення типу структури складу контрастивна фонетика використовує такі критерії [1, 127]:

- 1) який звук (голосний чи приголосний) є складотворчим;
- 2) яка кількість приголосних знаходиться перед складотворчим звуком;
- 3) яка кількість приголосних знаходиться після складотворчого звука.

В мові іврит, як і в українській, складотворчими є тільки голосні – у кожному складі міститься лише один голосний, який є ядром (центром) складу [11, 220; 1, 127; 2, 73].

У сучасній лінгвістиці розрізняють основні чотири типи складів: 1) V – відкритий неприкритий склад: укр.. і (єднальний сполучник), у, о (прийменники); івр., ׀ [o] «або», ׀ [i] «острів» (іменник); 2) CV – відкритий прикритий: укр.. на, те, до (прийменники); івр. ׀ [le], ׀ [be]. Склад, що закінчується фонемами ׀ , ׀ , ׀ , ׀ , також вважається відкритим: ׀׀ [ma] «що?» (питальний займенник); ׀׀ [mi] «хто?» (питальний займенник); ׀׀ [pe] «рот» (іменник чоловічого роду однини); ׀׀ (׀׀ + ׀׀) [шана] = [ша] + [на] «рік» (іменник жіночого роду однини); ׀׀ [ba] «приходити» (дієслово); ультракороткий голосний самостійного складу не створює, а приєднується до наступного складу: ׀׀ [бени] «мій син» (в цьому слові один відкритий склад); у слові ׀׀׀׀׀׀ [׀׀ + ׀׀׀׀] – [тму + на] [тмуна] «картина» - два відкритих складу, перший з яких містить ультракороткий звук шва. 3) VC – закритий неприкритий: укр.. ар (іменник), ось, от (вказівні займенники); івр. ׀ [ad] «до», ׀ [im] «з», ׀ [al] «на, про»(прийменники); ׀ [at] «ти»

(особовий займенник 2 особи жіночого роду однини); בָּא [ав] «батько», «назва одинадцятого місяця єврейського календаря», אִמָּה [ем] «мати», אָח [ах] «брат», אִישׁ [іш] «чоловік, людина», אֵשׁ [еш] «вогонь», אָף [аф] «ніс», עֵט [ет] «ручка (для письма)», עֵץ [ец] «дерево», עַם [ам] «народ», אֵל [ет] «лопата» (іменники); 4) CVC – закритий прикритий: дім, сад, кіт, він; івр. כּוֹל [коль] «увесь, уся, усе, кожний» (означальний займенник); חוֹל [холь] «пісок», דָּג [даг] «риба», יָד [яд] «рука», ראש [рош] «голова», לב [лев] «серце», הַר [гар] «гора», שֵׁם [шем] «ім'я», שֵׁן [шен] «зуб» (іменники); טוֹב [тов] «хороший, добрий, добре», חָם [хам] «гарячий, теплий, жарко», קָרָד [кар] «холодний, холодно» (прикметники/прислівники). У мові іврит якщо слово складається з декількох закритих звуків, то буква, що позначає приголосний у середині слова позначається знаком шва: שְׁלֶחַן [шл + хан] [шулхан] «стіл». Склад, який стоїть перед звуком, що має подвійну вимову (тобто має сильний акцент – дагеш хазак), вважається закритим, тому що подвоєний приголосний звук водночас закриває попередній склад та відкриває наступний: מִטָּה [הַטָּ + טָה] - [міт + та] - [міта] «ліжка». Тут перший склад [міт] – закритий, а другий [та] – відкритий, тому що на письмі літера טָ (тет) відмічена знаком дагеш хазак.

В українській мові переважають відкриті та прикриті склади структур V, CV, CCV. В мові іврит найчастотнішими є склади структур CV та CVC. Водночас, враховуючи критерій кількості приголосних перед і після складотворчого складу, можна побачити відмінності в українській мові та мові іврит. Так, в українській мові перед складотворчим складом може бути від одного до чотирьох приголосних, тобто склади можуть мати вигляд CV, CCV, CCCV, CCCC (ми, три, скло, Бре-стський). На відміну від української – у мові іврит перед складотворчим складом може бути один або два приголосних та, відповідно, мати такий вигляд – CV, CCV (מִי – [мі] «хто?», בְּלִי – [блі] «без», סְלִיחָה – [сліха] «вибачте») і вкрай рідко – три, CVCCVC (סַנְדְּלָר – [сандляр] «швець», פִּינְגְּוִין – [пінгвін] «пінгвін»).

За третім критерієм (кількість приголосних після складотворчого складу) українська мова та іврит також різняться: якщо в українській мові не може бути більше чотирьох приголосних, то в івриті – не більше двох, та мати структури VC (עֵט – [ет] «ручка», אֵל – [аль] «на»), CVCC (בַּיִת – [байт] «дім», בַּיִן – [бейн] «між») тощо.

Сучасні семітологи зазначають, що в мові іврит склади можуть мати наступні структури: V, CV, VC, CCV, CVC1C2, CVC1, VC1C2. Склад типу CCV – відкритий подвійно прикритий, CVC1C2 – закритий подвійно прикритий, а типу VC1C2 – подвійно закритий неприкритий. Російський семітолог О. Ю. Айхенвальд зазначає що частотність складів структури V, VC, VC1C2 залежить від фонологічної системи голосних, якою користується носій мови [3, 29]. Їх частотність у загально ізраїльському койне вища, на відміну від системи східної вимови: אִי [і] «острів», אֶפְשָׁר [ефшар] «можливо». Подвійно закриті склади представлено переважно у кінці слова: כָּתַבְתָּ [катавт] «(ти) писала». У запозичених словах кінцеві консонантні кластери не «розбиваються» голосним א: סְפּוֹרְט [спорт] «спорт». У середині слів діє сильна тенденція до усунення подвійно закритих складів. Так, склади структури CCV (C1C2V) представлені на початку слів: גְּלוּיָהּ [глуїа] «листівка», סְתָם [стам] «взагалі, просто так», כְּלוּם [клум] «нічого».

Про особливості утворення складів у мові іврит наголошував Л. Зелігер [4, 34-36]. Він зазначав, що в івриті склад не може починатися звуком א та не може починатися з двох приголосних підряд. Але якщо у слові спостерігається поява двох приголосних на початку слова, то після першого приголосного з'являється ультракороткий не складоутворюючий розділовий голосний звук шва, а після гортанних приголосних – хатаф. Так, наприклад, це такі слова як בְּלִי – [блі] «без», דְּלִי – [длі] «відро», צְבִי – [цві] «олень», «Цві – чоловіче ім'я» тощо.

Серед закономірностей побудови складів у мові іврит він виділяв такі важливі ознаки як довгота голосного звуку – основи складу та місце наголосу. Так, довгі голосні (камац гадоль [а], цере [еі], хірік гадоль [і], холам [о], шурук [у]) створюють відкриті склади та закриті наголошені склади. Наприклад, בָּרִיא [барі] – אָרִי + בָּ [ба + рі] – «здоровий»: перший склад – відкритий ненаголошений, другий – відкритий наголошений (включає א, який не вимовляється); רוּצָה [роце] - רָו + צָה [ро + це] – «хоче»: перший склад – відкритий ненаголошений, другий – відкритий наголошений (звуки на позначення букв ו та א не вимовляються); דָּבָר [давар] - דָּבָר + דָּ [да + вар] - «річ»: перший склад – відкритий ненаголошений, другий – закритий наголошений. Короткі голосні (патах [а], сеголь [е], хірік [і], камац катан [о], куббуц [у]) утворюють переважно закриті ненаголошені склади. Наприклад, שְׂמֵלָה [сімла] – לָהּ + שְׂמָה [сім + ла] - «плаття»: перший склад – закритий ненаголошений, другий – відкритий наголошений (звук на позначення

букви ה не вимовляється). הַחֲמָה [хохма] – הַחַ + חָמָה [хох + ма] - «мудрість»: перший склад – закритий ненаголошений, тому довгий голосний камац гадоля [а] вимовляється як короткий голосний камац катан [о]. Також вчений проаналізував випадки нестандартного утворення складів мови іврит [4, 36-40]. Нижче наведено можливі винятки.

I. Якщо закритий наголошений склад з довгим голосним лишається наголосу, тоді голосний звук у ньому може стати коротким. Так, в певному сполученні двох іменників основний наголос переноситься на друге (визначальне) слово, а наголошений склад першого (визначуваного) слова стає ніби то ненаголошеним, та в ньому з'являється короткий голосний звук. Наприклад: שֵׁלֶתֶן «стіл», але שֵׁלֶתֶן-כְּתִיבָה «письмовий стіл». Другий склад слова - шульхан у словосполученні шульхан-кְתִיבָה в результаті переносу наголосу на друге слово став ніби то ненаголошеним, тому в ньому з'явився короткий голосний *патах* замість довгого *камац*. Це ж явище переносу наголосу на головне слово у словосполученні обумовлює наявність короткого голосного в односкладових та двоскладових сполучниках та прийменниках, які ніби то передають наголос наступному за ними слову, наприклад: אַחֲרַי - «після», אַךְ - «але, однак», עַל, אֶל «до», אֵל «не», אִם «якщо», אֲשֶׁר «котрий», בְּלִי «ні», בְּזֶה «теж, також», מִן «зі, із, від», בְּעֵד «заради когось», עַל «на, про», עִם «з», עָנִי «щоб ні», רַק «тільки», שֶׁל - прийменник, який вказує на родовий відмінок, לְ - прийменник, який вказує на знахідний відмінок іменника

II. В деяких словах, в результаті відпадиння з часом голосного закінчення, зникло подвійна вимова деяких приголосних. Голосний звук, що передував ним, зберіг в цих словах ознаки ненаголошеного складу та, таким чином, створився закритий наголошений склад з короткими голосними. Це явище має місце у словах з коротким голосним *патах*, наприклад: גַּן «садок», בַּד «глечик», סָבַב «крутитися», רַב «багато чисельний», רַךְ «м'який», גַּלְגַּל «колесо, коло», רַע «поганий», כּוֹבַע «капелюх», אֶצְבַּע «палець», אֶמְצַע «середина».

III. Короткий [a] зберігається перед звуком [i]: יָדַי «мої руки», מָהְיָה «коли?».

IV. Короткі голосні також можуть бути наголошені у дієслівних формах минулого та майбутнього часу та умовного способу (*патах*), у займенникових суфіксах (*сеголь*), а також у складах типу [גַּ.] - [ен] та [חַ.] - [ат] перед займенниковими суфіксами.

V. Зустрічається ще один виняток відхилення від правил побудови складів у мові іврит – наявність коротких голосних у відкритих складах. Виходячи з того, що гортанні приголосні не здатні до подвоєння, вони не можуть одночасно закривати попередній та відкривати наступний склади. Таким чином, у тих словах, де подвоєння звичайного приголосного забезпечувало б закриття складу з коротким голосним, гортанний звук цього не робить. Склад, який йому передує або подовжує свій голосний звук (так зване «заповнення подвоєння»), або стає відкритим з коротким голосним. Це явище спостерігається перед буквами ה, ח та дуже часто перед ע, наприклад: שְׁעוּרָה «урок» (порівн.. з רֶקֶוֹד «танок»).

VI. Перед ненаголошеними звукосполученнями הַ, עַ, אַ, а також перед הַ та חַ короткий звук [a] переходить у короткий [э], наприклад : הַחֲמָה «втіха, розрада» порівн.. הַחֲמָה «прохання», הַחֲמָה «місяці» (порівн.. з הַחֲמָה «одежа»).

VII. Відкриті ненаголошені склади з короткими голосними *сеголь* та *патах* зберігаються також в особливій категорії імен та дієприкметників, які називаються *сеголатними*, та для яких характерним є наявність типового ненаголошеного голосного *сеголь*.

Висновки та результати. В результаті аналізу чинних підручників, словників та художньої літератури з початкового навчання мови іврит та у процесі відбору частотного та тематично необхідного словника для початкового навчання мови іврит, нами було визначено лексичний мінімум, що складається з понад 800 одиниць рецептивної лексики, включаючи біля 500 лексичних одиниць продуктивної лексики. З них 165 слів є односкладовими, 497 – двоскладовими, 144 – трискладовими та 22 - чотирискладових. Це дало підстави виявити різні типи та структури складів. Так, *односкладові* слова мови іврит мають такі структури: V, CV, VC, CVC, CCV, VCC, CVCC, CCVC. Найчастотнішими з них є склади структури CVC (біля 100 слів) та CV і VC (по 20 слів кожної структури); решта є значно меншою: CCVC (11 слів), CVCC (7 слів), V, CCV, VCC (по 2 слова). Виявлені *двоскладові* слова представлено структурами VVC, CVV, CVCV, CVVC, VCVC, VCCV, CCVV, CVCCV, CVCVC, VCCVC, CCVCV, CCVVC, CVCCVC, CCVCVC, CCVCCVC, CVCCVCV. Найчастотнішими серед них стали склади структури CVCVC (223 слова). Також значна кількість слів відповідає структурам CVCV (81 слово), CVCCVC (60 слів), VCVC (55 слів). Більш-менш слів – із структурами CVVC та CCVCV (по 18 слів), CVCCV (11 слів), VCCVC (8 слів), CCVCVC (7 слів), VCCV (6 слів), CCVVC та CCVCCVC (по 3 слова), VVC, CVV та CVCCVCV (по 2 слова) і CCVV (1 слово). Серед *трискладових* слів спостерігаються структури CVCVV, CVVCV, VCVCV, VCCVV, VCVCVC, CVCVCV, CVCVVC, CVCCVV, CVVCVC, VCCVCV, VCCVVC, CCVCVCV, CVCCVCV, CVCCVCV, CVCVCVC, CVCVCCV, CVCCVC, VCVCVC, VCCVCVC, VCCVCCV, VCCVCVCC, CVCVCCVC, CVCCVCVC, CCVCVCVC, VCVCVCVC, CVCCVCVC. Найчастотнішими є слова структур CVCVCVC (29 слів), CVCVCV (27 слів); менше 20 слів структур CVCCVCV (18 слів), VCVCV (11 слів), CVCCVCVC (10 слів); менше 10 слів - VCVCVC (8 слів), CVCVVC (6 слів), CVCVV (5 слів), CVVCV, CVVCVC та

**ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВІДБОРУ МОВНИХ ОДИНИЦЬ ФОНОЛОГІЧНОГО РІВНЯ
НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НАВЧАННЯ МОВИ ІВРИТ**

VCCVVC (по 4 слова), VCCVCV, CVVCCVC та VCCVCVC (по 2 слова), а решта – по-одному слову, більшість яких є запозиченими. Чотирискладові слова мають структури VCVCVV, CVVCVCV, CVVCVVC, VCVCVVC, VCCVCVCV, VCCVCVVC, CVVCVCVC, CVCVCVCV, CVCVCVVC, CVCCVCVCV, CVCCVCVCVC, CVCVCVCVC, CVCVCCVVC, CVCVCCVCCVC. Найчастотнішими серед них стали структури CVCVCVCV, CVCVCVVC та CVCCVCVCVC (по 3 слова); по два слова представлено структурами VCVCVVC та CVCCVCVCV; решта структур спостерігається по одному слову в кожній.

Також ми виявили наступну залежність між складом V, складами CV і VC (як найпростішими його розповсюджувачами) та словом: 1) всі склади V є одночасно словами (יָיִ - [i] «острів», יָיִ - [o] «або»); 2) склади – слова CV при переході до складу CVC утворюють слова у сполученні з певним приголосним (יָיִ - [мі] «хто?» - יָיִ - [міц] «сік»), а склади – слова VC при переході до складу VCV утворюють слова у сполученні з певним голосним (אָתִ - [ат] «ти» (ж.р., 2 особи однини) - אָתִ - [ата] «ти» (ч.р. 2 особи однини); אִם - [ім] «якщо» - אִמָּ - [іма] «мама»); 3) склади – слова C + V утворюють ланцюжок слів : C + V – CVC – CVCV, при цьому одне зі слів обов'язково буде з наголосом на першому складі (דָּוָד - [дод] «дядько»- דָּוָד - [дода] «тітка»; , склади – слова V + C утворюють ланцюжок слів V + C – VCV – VCVC (לָא - [ель] «до...» - לָא - [елу] «які» - לָא - [елул] «назва 12 місяця за єврейським календарем»). Такі закономірності мають бути враховані у навчальному процесі. Також до першорядного словника мають входити слова, що відрізняються лише однією фонемою, наприклад, מָה - [ма] «що?» - מִי - [мі] «хто?»; אָתִ - [ат] «ти» (ж.р., 2 особи однини) - אֵת - [ет] «лопата»; אָתִ - [ат] «ти» (ж.р., 2 особи однини) - אֵד - [ад] «до, допоки»; אֵד - [ад] «до, допоки» - אֵד - [од] «ще»; אֵם - [гам] «також» - אֵן - [ган] «сад»; טוֹב - [тов] «хороший, добрий», «добре» - תּוֹף - [тоф] «барабан»; מוֹרָה - [мора] «вчителька» - מוֹרָה - [море] «вчитель»; כְּלוּב - [клув] «клітка» - כְּרוּב - [крув] «капуста» та ін..

Як бачимо, наше експериментальне дослідження підтвердило лінгвістичні дані про те, що в мові іврит найчастотнішими є склади структур CV та CVC. Крім цього, аналіз мовних одиниць на фонологічному рівні показав, що елементарною звуковою одиницею мови іврит є склад V (голосний звук) та відповідно відкритий склад CV (приголосний + голосний) і закритий склад VC (голосний + приголосний) як його розповсюджувачі, від яких можна перейти до закритого складу (слова) CVC та до слова CVCV з наголосом на передостанньому або останньому складі.

Отже, визначене поняття «елементарна звукова одиниця» дозволяє виділити елементарні у звуковому відношенні слова – мовні одиниці, які найбільш доцільні як в лінгвістичному, так і в методичному плані. Відбір змісту навчання, здійснений з огляду на елементарну звукову одиницю, допоможе опрацювати звукові одиниці у сильних та слабких позиціях, буде корисним для ознайомлення учнів з наголосом та іншими фонетичними процесами у ході практичного оволодіння мовою. Міжмовні зіставлення на фонологічному рівні будуть сприяти і підвищенню мотивації до навчання, і уникненню таких явищ як інтерференція та транспозиція, і сприятимуть формуванню багатомовної особистості. Безумовно, основна мета початкового етапу навчання мови іврит є розвиток усного мовлення першокласників, зокрема формування умовно-мовленневих, мовленневих та мовних умінь на практичній основі, здійснення мовленнєвої діяльності у таких видах мовленнєвої діяльності як аудіювання та говоріння, але цей процес має відбуватися у межах та на основі ретельно відібраного фонетичного, лексичного та граматичного мінімумів. І саме на початковому етапі, в процесі формування усного мовлення, має відбуватися робота на фонологічному мовному рівні. Вона складатиме основний зміст мовної лінії пропедевтичного усного курсу початкового етапу навчання мови іврит та без неї неможливе й оволодіння мовою в цілому.

Перспективи подальших досліджень. У подальших дослідженнях планується визначити елементарні мовні одиниці на граматичному та лексичному рівнях мови іврит, проаналізувати їх лінгвістичні особливості та здійснити відбір матеріалу для навчання граматики та лексики на початковому етапі. Виявлення елементарних одиниць на всіх мовних рівнях є специфічною формою представлення мовного матеріалу та є необхідною умовою відбору змісту саме для початкового етапу навчання.

Джерела та література:

1. Кочерган М. П. Основи зіставного мовознавства : підруч. / М. П. Кочерган. – К. : Вид-чий центр «Академія», 2006. – С. 127.
2. Сравнительная типология английского, немецкого, русского и украинского языков : учеб. пособие / А. Э. Левицкий, Н. Д. Борисенко, А. А. Борисов и др. – К. : Освіта України, 2009. – С. 73.
3. Айхенвальд А. Ю. Современный иврит / А. Ю. Айхенвальд. – М. : Наука; Гл. ред. восточной литературы, 1990. – С. 29.
4. Зелигер Л. Иврит. Фонетика, морфология, орфография и чтение : справ. пособие : в 3-х ч. / Л. Зелигер. – Иерусалим, 1986. – Ч. 1. – С. 34-40.

5. Томас О. Ламбдин : учеб. древнееврейского языка / О. Томас. – М., 1998. – С. 36.
6. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / Відділ сучасних мов, Страсбург. – К. : Ленвіт, 2003. – С. 23, 32.
7. Вопросы обучения русскому языку иностранцев на начальном этапе : сб. статей / под ред. : А. А. Миролюбова, Э. Ю. Сосенко. – М., 1976.
8. Методика преподавания русского языка как иностранного на начальном этапе обучения / Г. И. Дергачёва, О. С. Кузьмина, Н. И. Малашенко и др. – 3-е изд., испр. – М., 1989.
9. Практическая методика преподавания русского языка на начальном этапе / Н. С. Власова и др. – М., 1990.
10. Русский язык в национальной школе. Проблемы лингводидактики / под ред. : Н. М. Шанского, Н. З. Бакеевой. – М. : Педагогика, 1977. – С. 89-91.
11. Rodrigue-Schwarzwald Ora. A Hebrew Dictionary of Linguistics and Philology / Ora Rodrigue-Schwarzwald, Michael Sokolov. – Reches, 1992. – P. 220.

Мамутова З.С.

УДК 811.512.145(07)

МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧАЩИХСЯ НА ОСНОВЕ СЛОВАРЯ

Школьные программы и учебники по крымскотатарскому языку ориентируют учащихся на использование словарей в учебном процессе.

На современном этапе развития основной общеобразовательной школы одна из ведущих задач деятельности учителя крымскотатарского языка является развитие речи, обогащение словарного запаса учащихся через работу со словарями.

Основной целью являются значения и роли словарей на уроках крымскотатарского языка, а также указание основных направлений теории лексикографии при обучении лексическому материалу крымскотатарского языка в средней школе, формирование у учащихся лексических навыков.

Часто для учащихся основной трудностью является не смысл слова, а употребление его в речи. Для того чтобы этого избежать, необходимо указать, с какой группой слов оно сочетается в пределах данной структуры, в данном значении, поскольку слова-значения, объединенные на основе общности их структурных признаков, обычно и семантически близки. Их можно объединить в «смысловые», «семантические» поля или «поля родственных значений», объединенных общей тематикой.

Работа над накоплением словаря сопутствует всему процессу обучения. Отсюда следует, что очень важно пробудить у учащихся интерес к постоянному расширению словарного запаса. Самым убедительным свидетельством владения словарем в глазах учителей и учащихся является способность принимать участие в общении как на родном крымскотатарском языке, так и понимание этнокультурологической лексики. Для успешного формирования лексических навыков все речевые действия должны быть направлены на решение коммуникативных задач и реализацию определенных целей и мотивов общения. Ученикам 5-6-х классов важно четко представлять себе цель своего речевого действия и то, ради чего они его выполняют.

Знать слово – значит знать его формы, значение и употребление. Под формой слова подразумевается его звуковая оболочка, без которой невозможно правильно понять слово на слух и адекватно озвучить его самому, а также графическую форму, без которой слово не будет узнано при чтении и не сможет быть написано. Если у слова есть некоторые особенности образования грамматических форм, то об этом также следует сообщить обучаемым уже на стадии ознакомления во избежание ошибок в последующем использовании данного слова.

Что касается значения, то в крымскотатарском языке, впрочем, как и в любом другом, многие слова могут иметь несколько значений. Объем полисемантических слов в крымскотатарском языке высок. Это не значит, что ученик должен познакомиться со всеми значениями слова одновременно, но наиболее частотные из них желательно узнать.

Значение слова усваивается как знание, которое требует работы памяти (а именно запоминания и воспроизведения). Значения слов требуют их усвоения путем заучивания, а понятия нужно формировать в качестве того механизма, с помощью которого осуществляется наше словесное мышление.

Любой вид лингвистического словаря может стать учебным, если применить эффективные методические приемы, образовательные, национальные и другие особенности адресантов. Однако учебные словари, естественно, более приспособлены к обучающим целям. [6; 6].

Словари заслуженно называют спутниками цивилизации. Их место среди прочих книг очень значимо. Словари – сокровища национального языка, наши друзья и помощники.

Различаются словари двух типов: энциклопедические и филологические (лингвистические). В первых объясняются реалии (предметы, явления), сообщаются сведения о различных событиях. Это Малая советская энциклопедия, Большая советская энциклопедия, Детская энциклопедия, политический словарь, философский словарь. Во вторых объясняются слова, толкуются их значения» [7; 157].

Наряду с универсальными энциклопедиями и энциклопедическими словарями существуют и отраслевые словари. К отраслевым относятся словари: по технике, истории, по философии, физике, химии,